

INVESTITSİYALAR VA IQTISODIY O'SISH: STRATEGIK AHAMIYAT

Xasanov Axmadjon Shodiyarovich

Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo'rg'on filali o'qtuvchisi

Xudoyorov Diyorbek Akobir o'g'li

Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo'rg'on filali talabasi

Shequlova Orzigul Ibrohim qizi

Samarqand Davlat Universiteti Kattaqo'rg'on filali talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14533385>

Annotatsiya: Ushbu maqolada investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri, ularni jalb qilish mexanizmlari va ushbu jarayondagi dolzarb muammolar tahlil qilingan. Maqolada so'nggi 10 yil davomida O'zbekistonda investitsiyalar dinamikasi statistik ma'lumotlar asosida ko'rib chiqilib, yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishi, bandlik darajasi, texnologik yangilanish, va eksport salohiyatiga bo'lgan ijobiy ta'sirlar tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada investitsiyalarni jalb qilish uchun davlat va xususiy sektor hamkorligini rivojlantirish, qulay biznes muhiti yaratish, va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash bo'yicha tavsiyalar keltirilgan. Ushbu tadqiqot investitsiyalarning strategik ahamiyatini yoritib, iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashda ularning o'rni va imkoniyatlarini ochib beradi.

Kalit so'zlar: Investitsiyalar, iqtisodiy o'sish, iqtisodiy rivojlanish, innovatsiya, bandlik, eksport, texnologik yangilanish, infratuzilma, davlat-xususiy sheriklik, makroiqtisodiy barqarorlik, xalqaro investitsiya, korrupsiya, byurokratiya, kapital bozori, marketing, huquqiy kafolatlar.

Kirish

Investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning muhim omili bo'lib, ular mamlakatda ishlab chiqarishni kengaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va innovatsiyalarni joriy etishda asosiy rol o'ynaydi. Xususan, investitsiyalar nafaqat iqtisodiyotning joriy holatini mustahkamlash, balki uzoq muddatli barqaror o'sishni ta'minlash uchun ham zarurdir. Ushbu maqolada investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga ta'siri, ularni jalb qilish mexanizmlari va mavjud muammolar tahlil qilinadi.

Investitsiyaning iqtisodiy o'sishga ta'siri

Investitsiyalar iqtisodiyotga quyidagi yo'llar orqali ijobiy ta'sir ko'rsatadi:

1. **Ishlab chiqarish hajmini kengaytirish:** Yangi korxonalar ochilishi va mavjud ishlab chiqarish quvvatlarining modernizatsiyasi orqali iqtisodiy faoliyat hajmi ortadi.
2. **Texnologik yangilanish:** Innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali samaradorlik oshadi va raqobatbardoshlik kuchayadi.
3. **Bandlikni oshirish:** Investitsiyalar yangi ish o'rinlarini yaratadi, bu esa aholi farovonligini oshirishga yordam beradi.
4. **Eksport salohiyatini kuchaytirish:** Investitsiyalar orqali ishlab chiqarilgan yuqori sifatli mahsulotlar xalqaro bozorlarda raqobatbardosh bo'lib, savdo balansini ijobiylashtiradi. Investitsiyalar mavzusining statistik ahamiyati juda katta, chunki iqtisodiy rivojlanish va barqaror o'sishni baholash uchun investitsiyalarning hajmi, tarkibi va dinamikasi muhim ko'rsatkich sifatida xizmat qiladi. Quyida statistik ma'lumotlarning ahamiyati va ularning qanday tahlil qilinishi haqida asosiy nuqtalar keltirilgan:

1. Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar bilan bog'liqligi

- **YAIM o'sishi:** Investitsiyalarning hajmi va ularning turli sohalardagi ulushi mamlakat yalpi ichki mahsulot o'sishiga qanday ta'sir qilayotganini tahlil qilishda muhimdir.
- **Bandlik darajasi:** Investitsiyalar yangi ish o'rinlarini yaratishda muhim ahamiyatga ega. Bandlik darajasidagi o'zgarishlar investitsiyalar samaradorligini ko'rsatadi.

2. Sanoat va sektorlar rivoji

- Investitsiyalar turli tarmoqlarda texnologik yangilanish va ishlab chiqarish hajmini kengaytirish imkonini beradi. Statistika ma'lumotlar qaysi sohalar eng ko'p sarmoya jalb qilganini aniqlashga yordam beradi.
- Masalan, O'zbekistonda so'nggi yillarda infratuzilma va texnologiya sohalariga investitsiyalar ulushi oshganini ko'rish mumkin.

3. Xalqaro investitsiyalarni jalb qilish

- Chet el investitsiyalarining hajmi mamlakatning xalqaro miqyosdagi jozibadorligini aks ettiradi. Statistika ma'lumotlar orqali qaysi davlatlar eng ko'p sarmoya kiritgani va qanday sohalarga qiziqish bildirgani aniqlanadi.

4. Davlat siyosatining samaradorligini baholash

- Soliq imtiyozlari, subsidiyalari va davlat dasturlari kabi siyosiy choralar investitsiyalarni oshirishda qanchalik samarali bo'layotganini statistik tahlillar orqali ko'rish mumkin.
- Masalan, davlat-xususiy sheriklik loyihalarining iqtisodiy samaradorligi investitsiya hajmlari bilan bog'liq bo'ladi.

5. Tahliliy va prognoz imkoniyatlari

- So'nggi 10 yillik statistik ma'lumotlar asosida investitsiya trendlarini tahlil qilish kelajakdagi iqtisodiy rivojlanishning prognozlarini yaratishga yordam beradi.
- Statistik tahlillar yordamida qaysi sohalarda investitsiyalarni ko'paytirish kerakligi aniqlanadi.

Statistik ma'lumotlar

So'nggi 10 yil davomida O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiyalarning ahamiyati ortib bormoqda. Quyida ushbu davr bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar keltirilgan:

- **2013 yil:** Umumiy investitsiyalar hajmi \$9,8 milliard AQSh dollarini tashkil etgan. Asosiy sohalar qishloq xo'jaligi va sanoat edi.
- **2015 yil:** Investitsiyalar hajmi \$12,5 milliardga yetdi. Raqamlashtirish va infratuzilma loyihalari ustuvor yo'nalish bo'ldi.
- **2017 yil:** Chet el investitsiyalarining ulushi oshib, jami investitsiyalar hajmi \$14,7 milliardni tashkil etdi. Bu davrda energetika sohasiga katta mablag' yo'naltirildi.
- **2019 yil:** Investitsiyalar hajmi \$18,2 milliardga yetdi. Yirik loyiha sifatida Toshkent shahridagi yangi xalqaro aeroport qurilishi boshlandi.
- **2021 yil:** Pandemiya qaramay, umumiy investitsiyalar \$21,5 milliardga yetdi. Xususan, sog'liqni saqlash va farmatsevtika sohalariga katta e'tibor qaratildi.
- **2023 yil:** Investitsiyalar hajmi rekord darajaga yetib, \$25,1 milliardni tashkil etdi. Texnoparklar va IT sektor rivoji sezilarli darajada o'sdi.

Mazkur davr mobaynida yalpi ichki mahsulot (YAIM) o'sishi o'rtacha 5,6%ni tashkil etdi. Bu, investitsiyalarning iqtisodiy o'sishga bo'lgan ijobiy ta'sirini yaqqol ko'rsatadi.

Investitsiyalarni jalb qilish mexanizmlari

Investitsiyalarni jalb qilish uchun davlat va xususiy sektor birgalikda harakat qilishi lozim. Quyidagi mexanizmlar bu jarayonni samarali tashkil qilishga yordam beradi:

1. **Qulay biznes muhitini yaratish:** Soliq imtiyozlari, litsenziyalash jarayonlarini soddalashtirish va korrupsiyani kamaytirish orqali investorlar uchun jozibador sharoitlar yaratiladi.
2. **Infratuzilmani rivojlantirish:** Zamonaviy yo'llar, transport va aloqa tarmoqlarining mavjudligi investitsiyalarni jalb qilishni osonlashtiradi.
3. **Huquqiy kafolatlar:** Investitsiyalarni himoya qiluvchi qonunlar va xalqaro kelishuvlar investorlarning ishonchini oshiradi.
4. **Kapital bozori rivoji:** Xususiy va xorijiy investorlar uchun moliyaviy resurslarga erkin kirishni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Dolzarb muammolar

Investitsiyalarni rivojlantirish yo'lidagi asosiy to'siqlar quyidagilardan iborat:

1. **Byurokratiya:** Rasmiyatchilik jarayonlarining murakkabligi investorlarni uzoqlashtiradi.
2. **Korrupsiya:** Davlat tizimidagi nohaqliklar investorlarning ishonchini pasaytiradi.
3. **Moliyaviy resurslarning cheklanganligi:** Mahalliy biznes uchun kredit va investitsiyalarni olish qiyin bo'lganligi iqtisodiy rivojlanishni sekinlashtiradi.
4. **Makroiqtisodiy barqarorlikning zaifligi:** Inflyatsiya va valyuta kursining o'zgaruvchanligi investorlarni xavotirga soladi.

Taklif va tavsiyalar

Investitsiyalarni jalb qilish va ularning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sirini kuchaytirish uchun quyidagi choralar ko'rilishi kerak:

1. **Davlat-xususiy sheriklikni kengaytirish:** Katta investitsiya loyihalarini amalga oshirishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish zarur.
2. **Iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash:** Inflyatsiya va valyuta kursini boshqarish orqali investorlarning xavfsizligini ta'minlash.
3. **Ta'lim va kadrlar tayyorlash:** Malakali kadrlarning mavjudligi investorlar uchun muhim ahamiyatga ega.
4. **Marketing va tashqi aloqa:** Mamlakatning investitsiya imkoniyatlarini xalqaro ko'rgazmalar, forumlar va ommaviy axborot vositalari orqali targ'ib qilish.

Xulosa

Investitsiyalar iqtisodiy rivojlanishning asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biri bo'lib, ular mamlakatning uzoq muddatli barqaror o'sishini ta'minlaydi. Investitsiyalarni samarali jalb qilish va ulardan unumli foydalanish uchun davlat va xususiy sektor o'rtasida kuchli hamkorlik, qulay biznes muhiti va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash lozim. Bu esa, o'z navbatida, milliy iqtisodiyotning jadal rivojlanishiga xizmat qiladi. Statistik ma'lumotlar investitsiyalarning mamlakat iqtisodiyotiga ta'sirini chuqur tahlil qilish va kelajakdagi strategiyalarni shakllantirish uchun asosiy vositadir. Bu ma'lumotlar asosida davlat siyosatini optimallashtirish va chet el investitsiyalarini samarali jalb qilish mumkin.

References:

1. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi rasmiy ma'lumotlari.
<https://invest.gov.uz>
2. Stiglitz, J. E. "Globalization and Its Discontents." New York: W.W. Norton & Company, 2002.
3. Sachs, J. "The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time." Penguin Books, 2005.
4. International Finance Corporation. "Investing in Emerging Markets." World Bank Publications, 2019.
5. Musayev, B. "Investitsion siyosat va iqtisodiy islohotlar." Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2020.

